

Buzás Pál

A kalotaszegi Buzás családközösség

Alulírottat – mint a Buzás családközösség egyik zenész tagját – egyre inkább foglalkoztatja az a kérdés, hogy honnan származunk, milyen családi összetevők lehetnek a puttonyunkban, egyszóval: kik vagyunk mi. Buzások? Zilahy Lajos írja egyik novellájában: „Öreg emberek fölemelik a karjukat: édes fiam. én is jussak eszedbe.”

Az érzelmi szálakon túl azért is tartom elemzésre alkalmasnak e közösséget, mert bár egyes tájegységeken igen elterjedt, összességében távolról sem oly nagy megterheltségű, mint például a Kis(s), Nagy, Kovács, Pap(p). Szabó családnév esetében tapasztalható. A felsorolt öt név általánosan elterjedt, majd minden magyarlakta vidéken ismeretes, így tanulmányozása a szövevényesség, áttételesség miatt rendkívül bonyolult, nehezen áttekinthető.

Krónika

Legjobb tudomásom szerint Erdélyben a Buzás családnévnek két csomópontja létezik: a kalotaszegi és a székelyföldi (csíki) ág. A más helységeken élő Buzások e két nagy központ kirajzásából erednek. A továbbiakban a kalotaszegi ágat vizsgálom, melynek központja Bánffyhunyadi, hatósugara pedig a „tiszteletbeli kalotaszegi” Kolozsvárig terjed, itt-ott benyúlik Szilágy megyébe is. Krónikámat megpróbálom oly módon előre vinni, hogy közben családközösségünket nehogy kiszakítsam a nagyobb közegből – Kalotaszegből –, melynek szerves része.

Az őserdegéből felködlik, kirajzolódik egy adat, nem is a legrégebbi: 1493-ban a bánffyhunyadi református egyházközség feljegyzéseiben a helység mintegy 140 felnőtt lakosának nevei között ott szerepel a Buzás is.¹

A vezetéknev legkorábbi felbukkanása azonban jelenlegi ismereteink szerint a XV. század közepére tehető. A példákat a kolozsmonostori konvent jegyzőkönyveiből merítettem. Az első kötetben, egy 1453-as jegyzőkönyvben a kolozsvári és kolozsmonostori szőlősgazdák sorában feltűnik Bwzás László, egy 1469-es kimutatásban pedig Bwzás Tamás neve. Mindkettő kolozsvári lakos és bordézmát fizet a kolozsmonostori apátnak. Több kolozsmonostori Buzás nevű lakos szerepel a közölt jegyzőkönyvanyag II. kötetében: az 1506. szeptember 27-i jegyzőkönyv Bwzás Tamást, az 1526. október 19-i Buzas Jakabné Katalint és fiát, Pétert, az 1530. május 20-i Buzas Mártont, az 1555 február 8-i Bwzas Ambrust említi. Figyelmet érdemel az 1555. június 24-i jegyzőkönyv: ebből kitűnik, hogy az. apátság épületében tartott bírói széken jelen volt – Colosvar-i János frater Colosmonostra-i apát, Máté pap Egeres-i oltárigazgató, János pap Bogártelke-i és Antal pap Colosmonostra-i plébános, valamint Kallyany Pál bíró társaságában – Bwzas Jakab esküdt és Bwzas Imre esküdtpolgár is.²

Szinte folytatásként hatnak az időben a következő adatok a gyalui vártartomány urbáriumaiban. Ezek közt a Kalotaszeg határvidékének számító Kajántó és Bánffyhunyadi urbáriumaiban találunk családnév-feljegyzéseket. Kajántón: 1579-ben Buzas Mihály („Neotelen leginy hazaua”); 1579–81-ben Bwzas Balint („Kajantaj zegin nep zama”); 1590-ben Buzas Andras, Buzas Balint, Buzas Lazlo, Buzas Thamas, Buzas Mihaly;

¹ *Kalotaszegi Magyar Református Naptár 1937.* 112. Összeállította Bokor Márton. (Ezután: *KMRN.*)

² *A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei.* Kivonatokban közzéteszi és a bevezető tanulmányt írta Jakó Zsigmond. Bp. 1990. II. 868.

Bánffyhunyadon: 1642-ben Buzas Marton („Ennek az utolsó felesége utolsó fia Andrást az Eööröksegebeol ki itilték mivel az Annija idegen volt”) és 1670-ben Buzas Janos.³

Két XVIII. századi adat következik: az első a már említett református naptárban beszél a bánffyhunyadi templomról, annak történetéről. A nyugati hajó mennyezetén az alábbi felirat olvasható: „Anno Doni 1705. [...] Építette Ez Menyezetet B-Hunyad Várossa Nagy Inségi között: Nem erővel, Sem hatalommal. Hanem Jehovának Lelke által. Zach. 4:6 v. Buzás Márton Bíróságában.”⁴

A második adatot Szabó T. Attila szolgáltatja Bánffyhunyadról 1786-ból „...az Also Nagy Uttza-i Ifjabb Buzás Márton”-ról.⁵

Jankó János, a múlt századvég legendás néprajzosa 1890–91-ben két alkalommal is a helyszínen tanulmányozta Kalotaszeget. A tájegység szempontjából alapvető művének *Családi ethnographia* című fejezetében a parasztcsaládok elterjedési viszonyait kutatta. Családnév-kimutatásaiban jól kivehető a Buzás család nagy létszáma. Összesítései szerint sok fontos idevaló családnév több helységben is ismeretes, de a Buzás Kalotaszeg falvai közül egyikben sem fordul elő. Ezzel szemben kizárólag Bánffyhunyadon 55 családdal a vezető nevek közé sorolható, rögtön a Kovácsok (58 család) után következik. További sorrend, csak Bánffyhunyadon: Kudor (52), Bokor (50). Bálint (41), Betlendi (36), Böndi (35). Csöregi (33) stb. Ezek közül – a Buzás mellett – a Bokor, Bellendi, Böndi, Csöregi is csak Bánffyhunyadon ismeretes, ezért elsősorban ez a névcsoport a megtestesítője a legjellegzetesebb hunyadi törzslakosságnak.

Jankó kitér a nevek eredetére is. Mint írja, az a névcsoport, amibe a Buzás is beletartozik, „oly neveket foglal magába, melyek az emberi foglalkozások köréből merítvék, s vagy magát a mesterséget, hivatalt, tisztséget, vagy az ezekkel járó valamely eszközt, tárgyat jelölik”. Az ősi lakosság meghatározásában három feltevésből indul ki: 1) az ugyanazon nevű családok rokonok, 2) a nagyobb parasztcsaládok régebbiek. 3) ahol egy család zöme él, az a terület a család ősi fészket képezi.⁶ Ha ezeket a tételeket a Buzásokra vonatkoztatjuk, akkor kiderül, hogy a családnak a legrégebbi kalotaszegi törzslakosság között van a helye.

Témám következő láncszeme egy ellenvélemény a Kalotaszeg című „Bánffyhunyad és vidéke közművelődési, közgazdasági és társadalmi érdekeit képviselő hetilap”-ban. Czuczka János kalotaszentkirályi igazgató-tanító *Nyílt kérelem* című cikkének egyik mondatában ez áll: „Bánffyhunyadon pl. a Buzás és Bokor család magyarországi származás” – ám nem indokolja meg ezt az állítást.⁷

Nagy Jenő jelzi, hogy 1937-es magyarvalkói néprajzi gyűjtőútja alkalmával talált helybeli Buzást, Buzás Márton (Keví)t. E ragadványnév magyarázata: „Keví Márci (Buzás Márton). Kevély testtartása miatt kapta nevét; ez feleségére is átszármazott, leányukat Keví Katának hívták. Ennek férjére is átragadt a név: Kálmán Ferenc helyett Keví Ferencnek és az unokát is Keví Katának hívják.”⁸

B. Gergely Piroska a kalotaszegi magyar családnéveknek az 1960–65-ös évekre érvényes statisztikai adatait és saját kutatásait ismerteti. Megerősíti a Buzás családnévnek a kalotaszegi Felszegről való ősi eredetét. *A kalotaszegi családnévek jelentéstani rendszere* című fejezetben

³ *A gyalui vártartomány urbáriumai*. Bevezetéssel ellátva közléteszi Jakó Zsigmond. Kvár 1944. 445.

⁴ *KMRN*. 117.

⁵ *Kalotaszeg helynevei*. I. Adattár. Bevezetéssel és jegyzetekkel közléteszi Szabó T. Attila. Kvár 1942. 19.

⁶ Jankó János: *Kalotaszeg magyar népe*. Néprajzi tanulmány. Bp. 1892. 107, 117, 118–119.

⁷ Czuczka János: *Nyílt kérelem*. Kalotaszeg I(1890). 113.

⁸ Nagy Jenő: *Néprajzi és nyelvjárási tanulmányok*. Buk. 1984. 135.

kifejti, hogy egyes családnév-típusoknál névadási indítékként többféle lehetőség kockáztatható meg. Egyik példája éppen a Buzás családnév, „amelynek jelentéstartalma [...] több feltételezést enged meg. Hogyan soroljuk [...] megnyugtató módon például a foglalkozás tárgyára utaló [...] búzával kereskedő [...] nevek közé, amikor ugyanolyan joggal gondolhatnánk arra is, hogy [...] a Buzás búzaföld birtoklására is vonatkozhatott”. Rendszerezésében a c) csoport (*Köznévi alapszavú családnevek*) 7) alcsoportjába (a növényvilág szavai) sorolja.⁹

Végül tekintünk bele a nemrég megjelent *Régi magyar családnevek szótárába*. Az e témában számos eddigi fontos kiadványt magába olvasztó, terjedelmes munka minden magyarlakta területről – így Kalotaszegről is – közöl adatokat. A *Szótár* szerint a Buzás név a termesztett növények nevéből vált családnévvé, búzaőrölő, búzaáruló, lisztáros foglalkozásra utal (bár más magyarázat is elképzelhető). „A családnév magyar eredetét [...] magyar köznévi vagy magyar tulajdonnévi: személynévi vagy helynévi előzmény kimutatásával lehet bizonyítani. A köznévi előzményt a nyelvtörténeti, az etimológiai szótárak, a tájszótárak és részben az értelmező szótárak segítségével lehet igazolni.” A búza, szücs török eredetű, „a belőlük alkotott családnevek azonban magyar névadás eredményei”.¹⁰ A Buzás közeli rokona az egyrészt szintén a termesztett növények nevéből kialakult Búza családnévnél, viszont a Búzaitól és a Buzásitól elkülönül, mivel e kettőnek helynév a gyökere. Álljon itt pár példa arról, hogy a századok folyamán nevünk írása milyen alakváltozásokon ment át: Bwzas, Bwzyas, Bwzaas, Buzas, Busas, Buszas, Buzás, Búzas, Búzás. A *Szótár* adatait egyben kitekintésnek is szántam, mivel ezeknek egy része túllépi Kalotaszeg határait.

Összefoglalásként elfogadható Jankó János azon tétele, miszerint „azonos nevű családok között távolabbi vagy közelebbi rokonság áll, ha azt az illető családok nem is tudják vagy vallják, és hogy ezek valamikor egy közös törzsből származtak le”.¹¹ Ezt a tételt a Buzásokra vonatkoztatva beszélhetünk családközösségről. Tekintettel a közösség ősi kalotaszegi eredetére, folytonosságára és magas családszámára, nyilvánvalóan beépül, belefolyik a nagyobb közösség, Kalotaszeg mindennapi életébe, munkájába, művelődésébe, befolyásolván azt, de befolyásoltatván is általa.

Népáramlás

Mint egy lassan fodrozó állóvíz, a kisváros csendes, megszokott hétköznapi életmódját folytatta-pergette a Buzás családközösség is. Alig-alig akad olyan terjedelmes foglalatú gyülekezet, mely annyira egy tömbben – édes egyetértésben – lakott volna, mint a bánffyhunyadi Buzások. Arányait – a már említett Jankó János tanulmánya mellett – a múlt századi iskolai évkönyvek is bizonyítják, melyek tanúságtétele szerint ritkán volt olyan hunyadi fiú- vagy leányosztály, ahol legalább egy, de olykor több Buzás nevű tanuló is ne csiszolta volna tudását. Mindez körülbelül az 1900-as évek küszöbéig, részben az I. világháborúig volt érvényes.

Nos, századunkban a Buzások háza táján az említett helyi oltalmazó vonzóerő megszűnni látszik: helyébe lép a fokozatos elszállingózás. Tudjuk, hogy bár Bánffyhunyadi Kalotaszeg „fővárosa”, tulajdonképpen mégis kisváros. Kevés intézménye, vállalata, gyára van, ezért

⁹ B. Gergely Piroska: *A kalotaszegi magyar családnevek rendszertani és funkcionális vizsgálata*. (Nyelvtudományi Értekezések, 108.) Bp. 1981. 57, 74.

¹⁰ Kázmár Miklós: *Régi magyar családnevek szótára*. XIV–XVII. század. Bp. 1993. 6–7, 196.

¹¹ Jankó János: *I.m.* 118–119.

csekély azon szerencsések száma, akik – az ősfoglalkozások (földművelés-állattartás, kereskedelem) művelése mellett szülővárosukban munkahelyhez jutnak. Legutóbb nagy érvágás volt az 1966-os területi és közigazgatási átszervezés is, miáltal a város megszűnt rajonközpont lenni: több intézményét elveszti, és ezzel együtt sok-sok család – a Buzások is – a jobb megélhetésért elindulnak a nagyvilágba szerencsét próbálni. Van, aki a közelebbi városokban (Kolozsvár, Zilah) telepszik le, mások átkacsintanak az anyaországba, de jut belőlük hírmondónak Amerikába is. Ugyanez vonatkozik a tovább tanulni szándékozókra, az egyetemet végzettekre is, kiknek nagy többsége rendre más helységben telepszik le. Eközben az ősfészkekben maradt törzslakosság egyre apad, lassan elfogyó irányt mutat, a lemorzsolódás veszedelme fenyegeti. Jelenleg a helyi egyházi anyakönyv szerint (1991–92) a városban 28 Buzás nevű család él összesen 61 családtaggal, ebből 14 „teljes” család (47 személy), 14 pedig családtörődék (14 személy).

De akad egy derék Buzás, aki a vázolt tovagyűrűző népáramlással szemben külön úton jár: bár nem marad otthon, de vándorútját egy kis kalotaszegi falu, Magyargyerőmonostor felé veszi. Név szerint Buzás Ferenc, aki a múlt század végén itt letelepszik, családot alapít, s ezáltal Magyargyerőmonostort is bekapcsolja a családközösség érdekszférájába. Kövessük nyomon nagy vonalakban e több kalotaszegi falvat behálózó család kibontakozását, életének alakulását, nehézségeit, majd felfejlődését, előrelépését.

Így hát a fentebb vázolt folyamatot megindító ősapja, B. Ferenc, aki megteremtette a bánffyhunyadi Buzás-dinasztia magyargyerőmonostori oldalágát, megérkezik új lakóhelyére, és megkezdí földművelő életmódját. Házasságából egy leány, Erzsi születik, aki felcseperedvén, beáll szolgálóleánynak Budapesten. Ottani tartózkodásának élő következményét hazahozza, ezért a kis (Buzás) András apa nélkül, a nagyszülők gondos irányítása mellett nevelkedik, miközben édesanyja továbbra is a fővárosban él, utóbb ugyanott férjhez megy.

András földész (1905–1968) Magyarvalkóról hoz magának feleséget, és hat gyermeke közül öt megéri a felnőtt kort. Szaporasága nagyban hozzájárul a család terebélyesedéséhez, egyben példamutató a következő nemzedék számára is. A gyermekek általában négy osztályt végeznek és szakmát tanulnak, vagy ők is a földet művelik. Sajátságos, hogy mind az öten más faluból, nem Magyargyerőmonostorról választanak maguknak élettársat. Az egyetlen leány, Erzsi, Bábonyba megy férjhez, két gyermeket szül. A két idősebb fivér – András (Besó) és István – apja példáját követve Magyarvalkóról hoz asszonyi, a korban következő legény Magyarbikalra, felesége lakhelyére költözik, míg a legkisebb fiú, Márton Ketesdről nősül.

Megközelítjük a jelen időt, amikor is a legnagyobbik fiú, Buzás András két leánya, Rózsika és Erzsébet Magyarlónán, illetve Kolozsváron van férjnél. István és Márton családjával továbbra is Magyargyerőmonostoron él. István egyetlen fia – szintén István – érettségizett, már ő is kétgyermekes családapa. Márton leszármazottai időrendben: Enikő, Attila, Csaba és Melinda; közülük Attila a kereső ember, Kolozsváron a kenyérgyárban dolgozik, ugyanakkor Enikő már önálló családot mondhat magáénak.

Külön kell szólanunk a Bikalra költözött, fiatalon elhalt kőműves, de rakodómunkásként is dolgozó Buzás Ferencről (1938–1975). Az ő családjában súlyos tragédiák történnek. Mégis sikerül kiemelkednie a hullámvölgyből, és négy gyermeke: Ferenc, Ibolya, Angéla és Árpád szakiskolát végez, illetve érettségizik, közben cselekvően részt vesz a bikali műkedvelői mozgalomban. Angéla utóbb Bánffyhunyadra költözik.

Az előbbieken röviden körvonalazott kalotaszegi népáramlási folyamatból kiderül, hogy megszűnt tájegységünkön a csak Bánffyhunyadon lakó Buzás nevűek „egyeduralma”, hiszen több faluban is hasonló nevű társunkra bukkanhatunk. Ez a jelenség átrajzolja a közösségről

alkotott eddigi képünket, bekapcsolván megfogytakozott hunyadi családunkba a falvakon élő Buzásokat is, színesíti benyomásainkat. És megerősít abban a hitünkben, hogy elvándorolva is lehet Kalotaszegen maradni. (Sinkóné Kalló Katalin és Ferencz Miklós néhai magyarbikali református lelkész szíves írásbeli közlése.)

Oktatás

A kalotaszegi népoktatás megindulására a XV. század közepétől vannak adatközlések.¹² Ezek az első szárnypróbálgatások tájegységünk iskolahálózatának a kiépülésében örökségünk szerves részei, s ezeket a századok folyamán mindmáig a Kalotaszegen működő oktatók igyekeztek előrelendíteni. Az 1870-es években nagy fordulat áll be a bánffyhunyadi oktatásban: az eddigi három (ref., kat., izr.) felekezeti iskola helyett – helyi kérésre – bevezetik az egységes állami iskolai tanítást. Ennek érdekében a református egyház az akkori Al utcában egy jókora telket bocsát a Közoktatási Minisztérium rendelkezésére. Az erről szóló szerződés megkötésénél Buzás Márton református presbiter is jelen van mint az új iskolarendszer támogatója.

Tehát megalakult az állami népiskola, melyhez felső iskolát is illesztenek. A felső fiúiskola idővel polgári fiúiskolává válik. Beindítottak egy úgynevezett ismétlő iskolát is, ami később gazdasági iskolává alakult – ide a 12–15 éves „öreg” tanulók iratkozhattak. Az iskolának volt gyermekjátékkészítő tanműhelye, hozzátartozott az utóbb keletkezett iparos- és kereskedőtanonc-iskola és a kisedővő. Ez az iskolarendszer nagy létszámú párhuzamos fiú- és leányosztályokat igényelt; a magasabb osztályok felé haladva a létszám fokozatosan csökken.

Mindezeket az adatokat a hunyadi népiskola nyomtatott, hivatalos évkönyveiből merítettem. Lehetőségem nyílt ezeknek a – hol *Kimutatásnak*, hol *Értesítésnek*, *Értesítőnek* nevezett – könyvecskéknek a tanulmányozására. A vizsgált időszak 1876-tól 1918-ig terjed; ekkor Gagyi Samu (1880-ig), Pál Károly (1884-ig), majd hosszabban Koleszár Lajos (1918-ig) látta el az igazgatói teendőket.

Kukkantsunk bele a 42 esztendő népoktatását felölelő évkönyvekbe. A rendelkezésünkre álló osztálytáblázatokat vizsgálva szembeötlik, hogy először a fiú-, majd a leányosztályokat közli; én is ezt a sorrendet követem. Az iparos- és kereskedőtanonc-iskola, a gyermekjátékkészítő tanműhely, valamint a kisedővő táblázatait nem hozták nyilvánosságra, ezért ezek tanulmányozásától eltekintek. Viszont figyelembe veszem az elemi, felső (polgári) és ismétlő iskolai fiú és leányosztályokat. A kiinduló 1876–77-es tanév beiratkozott iskolásainak száma 462, innen kisebb-nagyobb kacskaringókkal bár, de fokozatosan nő a létszám az 1907–1908-as tanévig. Az elkövetkező években már éri el a csúcsev számát, a világháború éveiben kissé csökken.

Összesítve a fentebb felsorolt iskolafajtákat, a Buzás gyerekek létszáma az 1876–1877-es tanévben 27 tanuló. A további mozgási-fejlődési forma nem mindenben követi a tanulói összlétszám menetét. Ugyanis kezdeti ingadozás, apadás után az 1885–90 közti években tetőz (30–32), a századfordulóhoz közeledve aláhanyatlak (16–17), 1910-ig újra emelkedő irányú (30–31), majd megint lefelé száll a görbe (20), tehát a vizsgált időszakban viszonylag egyforma, kétcsúcsos szerkezetet sejtet. Ezen belül a Buzás fiúk és leányok aránya csapongóan

¹² Bővebben Sebestyén Kálmán: *A Kolozs-Kalotai (Kalotaszegi) Református Egyházmegye iskolatörténeti adattára a XV. századtól 1900-ig*. Bp. 1993.

változó. Pl. a tanév-csúcsnak tekintett 32-es létszám 20 (fiú): 12 (leány). 18:14 és 17:15-ös arányban is megoszlik. Egy tanévben mindkét nemből külön-külön 20 tanuló a felső határ (1885–86-ban fiú, 1878–79-ben leány), míg az alsó szint a fiúknál 7 (1877–78-ban), a leányoknál csupán 3 tanuló (1897–98-ban és 1898–99-ben). Általában több a Buzás nevű fiú iskolás. Az elemi osztályok létszáma igen magas, egyes esetekben 85 gyermek is zsibong az I. osztályban, majd fokozatosan csökken, a felsőbb osztályokban gyakorta egyszámjegyűvé válik. Éppen ezért érdekes, hogy a Buzás-létszám pontosan egy magasabb tagozaton, az 1887–88-as tanévben a polgári fiúiskola I. osztályában éri el a tetőpontot (egy osztályban 7 tanuló). A leányoknál több iskolai évben is előfordul az osztályonkénti 6 névjelenlét (1877–78, 1878–79).

Ha megfigyeljük vezetőknévünk évkönyvbeli írását, azt tapasztalhatjuk, hogy két alakban használják: Buzás és Buzás változatban; nem sikerült felfedeznem valamilyenfajta rendszert a két forma alkalmazásában.

Következzen a Buzások által használt hagyományos keresztnevek tagolása. A szokásos fiúnév következetesen Márton, István. Ferenc. János és András. Gyakoriság szempontjából Márton vezet; például az 1885–86-os tanévben a különböző osztályokban egyszerre hét azonos Buzás Márton nevű tanuló hallgatja az előadásokat. Sőt az 1883–84-es iskolai évben egy tanteremben, az elemi fiúiskola II. osztályában három hasonló nevű B.M. gyarapodik tudásban. Megközelíti a Mártont az István név általános hagyománya, ami hat iskolással tetőz az 1901–02-es tanévben, valamint három jelenléttel az elemi III. osztályában 1893–94-ben. Megközelítőleg azonos, de az előbbi két névvel kisebb létszámú iskolást vonultat fel a közkeletű Ferenc (pl. három az 1906–07-es tanévben az I. osztályban), János (kettő az elemi I. osztályban 1904–05-ben) és András (kettő a gazdasági ismétlő iskola I. osztályában 1903–04-ben). Az 1879–80-as esztendő két-két Ferencet, Jánost és Mártont talál az elemi I. osztályában, az 1887–88-as tanév polgári I. osztályában pedig két-két István, János és Márton tanul egy Ferenc társaságában. Kivételek is adódnak – föltehetőleg a sok fiúgyermekes szülők lehetnek keresztnevéadási gondban –, amikor már majdnem kimerítették a hagyomány adta lehetőségeket. Ilyen esetben fordulhat a figyelmük a szokásos névéadáستól eltérő keresztnevekre. Az 1878–79-es évben megjelenik az első fecske: Lajos. Tanulmányi előmenetele végigkövethető az 1885–86-os felső iskolai végzésig. Sőt később mint kereső ember: díjnok, könyveket ajándékoz az iskolának a szegényebb sorsú tanulók megsegítésére. Az első Pál 1884-ben kezdi meg iskolai tanulmányait, és 1892-ben abszolválja a polgárit. Feltehetőleg a fia lehet – 23 év távlatából – az 1907–15 között a tanintézetbe járó második Pál. Az 1890-es beiratkozásánál feltűnik egy újabb kivétel: Sándor. Elvégzi az első három elemi, majd eltűnik és újból felbukkan a polgári III. osztályában. A köztes időt valószínűleg egy más város iskolapadjában töltötte. Az 1912-ben beiskolázott Gyula és az 1915-ben a polgáriban megjelenő Jenő (ő is más városban végezhet az elemi osztályokat) tanulmányi előmenetelének a befejezése már kifut az 1918-ig tartó vizsgálódási keretünkből.

A Buzás leányok hagyományos keresztneve a Kata, Erzsi, Ilona, Anna, Zsófi. Elgondolkoztató, hogy az Annát, Ilonát általában „komolyan”, míg a Katát, Erzsit, Zsófit becéző alakban használják. Mindössze az Erzsi név kivételezett: egyszer (1888–89) Erzsóknak is becézik, 1911-től pedig – csak a felső iskolában – az Erzsébet névalakot foganatosítják. Sorozatos előfordulásban Kata kívánczik az élre. Az 1888–89-es tanévet említtem, amikor is nem kevesebb, mint kilenc Buzás Kata futkosott a hunyadi iskolaudvaron. Szép teljesítményt tükröz az 1885–86-os tanév is: ekkor három kis Kata az elemi I. osztályban, még három kissé nagyobb Kata az elemi IV. osztályban figyelt a tanítók magyarázatára. Szorosan felzárkózik a Kata mellé az Erzsi nevű leányáradat, például az 1905–06-os csúcs évében nyolc egyező nevű

növendékekkel, akik közül négy az elemi I. osztályba járt. Az Ilonát is a gyakori keresztnevek között kell említenünk: mintaszerű előfordulása három egyforma nevű leánnyal az 1890–91-es esztendőben az elemi II. osztályában. Nem tekinthető kivételnek az Anna és a Zsófi sem, bár előfordulásuk az előbbiekéhez képest jóval szűkebb keretek között mozog. Népesebb Buzás-leányosztályokról is tudósíthatok: mindjárt vizsgálódási időszakunk első évében, az 1876–77-es esztendőben az elemi II. osztályában két-két Anna és Kata, valamint egy-egy Erzsí és Ilona szülei fizették ki a tanköteles gyermekekre kirótt 25 kr. beiratkozási és 2 frt. tandíjat. Egyetlen kivételes névadást találtam: az 1884–85-ös esztendőben iskolába vitték Buzás Rózát, aki a II. elemi ismételte, eljutott az elemi legmagasabb osztályáig, ahonnan kimaradt.

A Buzások tanulmányi előmenetelének a megítélése nehézségekbe ütközik, mert az évkönyv érdemjegyei összesítésben szerepelnek: ezeket egyénekre lebontani lehetetlen. Esetleg a dicséretekből, jutalmakból vonhatunk le egy-két apróbb következtetést. Ráadásul a jutalmazást is csak 1885-ben, rendszeresen 1888-tól tüntetik fel; 1914-től háborús kiadások miatt csak szóbeli dicséretben részesülnek a tanulók. Figyelembe véve az elmondottakat, a Buzás csemeték 88 alkalommal nyert dicsérete méltón képviseli a családközösséget. Ilyen szempontból, hét-hét díjazással az 1888–89-es és az 1913–14-es tanév bizonyult kitűnőnek. Állítsunk emléket a többszörösen jutalmazottaknak: bizonyára ők a jó tanulók. Buzás Márton (elemi IV. osztály) 1888-ban jó magaviseletéért, szorgalmáért, a tanulásban tett előmenetelért jutalomban részesül: úgyszintén a következő négy évben is. a polgári I–IV. osztályának elvégzése során. Buzás János 1904-ben iratkozik az iskolába, a négy elemi mindegyikét dicsérettel zárja. Utána előmenetele kissé megtorpan, de a polgári III–IV. osztályában nevét újra említik a fogalmazási versenyen elért kiváló eredményért (*Leírás a tavaszról, A remény és emlékezet*). Mi több, az 1848-as törvények szentesítésének emlékére rendezett ünnepélyen Jánosi G. *Ne féltsétek a magyart!* c. költeményét szavalja. Kicsit hasonló tanulási ívet zár a „második” Buzás Pál is: a jutalmakban gazdag elemi osztályok (1907–11) után a polgári I. osztályában lendülete kissé alábbhagyott, de később kárpótolja magát. A szorgalmas tanulásaért elért jutalom mellett a fogalmazási versenyen is kitüntetik (*Magyar hősök a török harcokban*), Zilahy Lajos színpadi mesejátékában (*A rongyos katona*) is fellép. Buzás Zsófi a legkövetkezetesebb: 1891-től, I. elemis korától minden tanesztendő végén jutalmat kapott, sőt a felső leányiskola I. osztályában valósággal tarolta a dicséreteket: hármat kapott: tanulásért, szépírásiért és kézimunkáért. Sajnos, tanulmányait Hunyadon nem fejezte be, az utolsó évről nincsenek adatok, de tekintve eddigi jó eredményeit, feltételezzük, hogy a szülők folytatólagosan átírátták egy „híres” városi iskolába. Buzás Kata (1910) minden elemi tanév végén színikitűnő, a felsőbb osztályok végén pedig tiszta jeles tanuló volt; az I. világháború utolsó évében végzett. A jutalmazottak jegyzékét folytathatnám...

A gyakori egy osztálybeli azonos nevéek megkülönböztetésére a tanuló házszámát használták. Hála ennek a szokásnak, egyes esetekben a házszámból kikövetkeztethető az iskolába járó Buzás testvérek száma is. A nagyszámú példa közül bemutatom a több gyermekes családokból való testvéreket (kor szerint): az 1870-es évek második felében a 152-es ház iskolát látogató Buzás testvérei: Kata, Erzsí és Márton; az 1885–90-es évek elején az 57-es ház gyermeklakói: Buzás Kata, Ilona és István; a századforduló után a 277-es ház iskolába iratkozott testvérei sorrendben: Buzás István, Kata, Erzsí és Ferenc.

Kalotaszegi oktatásügyünk egyik üde, megnyerő színfoltja az 1952 februárjában napvilágot látott bánffyhunyadi Magyar Elemi Iskola tanulóinak a lapja: *Az iskola tükre*, amit Morvay Pál magyartanár irányított. A beköszöntő cikket (*Néhány szó lapunk címéhez*) a VII. B osztályos Buzás Pál írja. Ugyanő ír *Csengettek* címmel a lap negyedik számában. Az első és

harmadik számban *A szerkesztők postája* rovatban értesítik többek közt Buzás Ferencet (IV.B), hogy versét megkapták, közölni is fogják. A 3. számban beszámolót olvashatunk a IV.A osztály munkájáról, aláíró: Buzás Judit és társai, ugyanebben a lapszámban Buzás Judit egy rajzot is közöl arról, hogy a tanulók szeretettel olvassák az iskola lapját.

Előjárók

A bánffyhungyadi Általános Iskolában tanított Buzás Ferencné Dézsi Anna (Fikuc) tanárnő. Miután a kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen elvégezte a földrajz szakot (1959), kisebb kitérők után (Meregyó, Jegenye) 1962-ben kerül vissza tanárként szülővárosába és oktatja a földrajzot. Tevékenyen bekapcsolódik az iskola és a város életébe. Osztályfőnökséget vállal, majd igazgatónak nevezik ki, emellett megszervezi és vezeti az iskola tanulóinak vakációs kirándulásait (Kalotaszeg nevezetességei, tangerpart, Székelyföld stb.). Fontos megbízatást kap a tanügy részéről: tagja lesz a városi végrehajtó bizottságnak. Buzás tanárnő nagy lelkesedéssel, hozzáértéssel dolgozott és tanított korai haláláig (1985). Leánya, Reményi Sándorné Buzás Judit folytatja édesanyja munkáját: matematikatanárnő Kolozsváron.

Kalotaszeg idősebb és fiatalabb sarjai egyaránt emlékezhetnek a nemrég elhunyt dr. Buzás Lajosra (1907–1986), a rokonszenves „doktor úrra”, amint akatáskájával kimért léptekkel igyekszik a bánffyhungyadi ügyvédi munkaközösség irodájába.

Igen tanulságossá válhat családfájának a vizsgálata, mivel összetettségében bepillantást nyújt az illető kor tájegységek közti keveredésébe: Buzás-ágon tősgyökeres kalotaszegi–bánffyhungyadi (tatár beütéssel?).¹³ Dédnagyanyja szilágysági, családneve is Szilágyi; az 1800-as évek elején jöhetett Bánffyhungyadra. Anyai ágon a kiindulópont Bécs: az állam a XIX. század közepén a sokgyermekes osztrák Bruckner családot áttelepíti Erdélybe, Gyergyószentmiklósrá, állást biztosít a családfőnek. Az elmagyarosodott Bruckner Antal (anyai nagyapa) házasságot köt a székely Enyedi Zsófiával. Idővel a leszármazottak áttelepülnek más helységbe, és kapcsolatba kerülnek a fent említett Buzás családdal.

Még árnyaltabbá válik a kép, ha a Buzás ügyvéd leszármazottait vesszük szemügyre, ugyanis felesége, szül. Sárdi Mária az eddigiekhez hozzáadott egy újabb rész székely, valamint örmény eredetet.

Visszatérve Buzás Lajos pályájára: az érettségi vizsgája után (1924), tekintettel arra, hogy szülei nem tudták fedezni a továbbtanulási költségeket, pár évre megszakítja tanulmányait, dolgozik. A tandíj összegyűjtése után beiratkozik a kolozsvári egyetem jogtudományi karára, és 1932-ben sikerrel teszi le az ügyvédi doktorátust. Visszajön Bánffyhungyadra, ahol először ügyvédbojtárként dolgozik, később önálló irodát nyit. A II. világháború után a megalakult ügyvédi munkaközösség felelősévé nevezik ki. A rajon-rendszer megszűnése maga után vonja az ügyvédi munkaközösség felszámolását is (1966). Zilahra ingázik. Nyugdíjazása (1969) után is tevékenykedik: a bánffyhungyadi városi bíraskodási bizottságba hívják meg.

Ügyvédi munkássága Bánffyhungyadhoz és környékéhez kapcsolódik. Többször próbálták elcsalni innen: sikertelenül. Pedig nehézségekkel küszködött: gyermekei az egyetemen nem

¹³ „Egy szóhagyomány azt állítja, hogy az egész szorosabb értelemben vett kalotaszegi magyarság tatár maradék. Ugyanis miután a talárok Bathu-Chan vezérük alatt 1241. évben. IV. Béla idejében a régi Magyarországra berontottak s ott mindent elpusztítván, midőn egy évi dülásuk után az országból kitararodtak, egy elkalandozott csapatuk a fősereghez nem csatlakozhatván, iderekedt, akik a magyarságtól üldözöbe vétetvén, e félreeső s őserdőkkel borított – s így biztos menedéket nyújtó – helyre menekültek, hol megtelepedvén, lassanként üldözöiknek vallását, nyelvüket elsajátítva, velük egybe olvadtak.” *KMRN*. 110.

kaphattak ösztöndíjat, mivel abban az időben az ügyvéd osztályellenségnek számított. Sőt egy ideig kuláklírára került azzal az indoklással, hogy az örökölt családi ház mögött kert is van.

A nehézségek ellenére becsületesen végezte a munkáját, intézte a kalotaszegi emberek ügyes-bajos dolgait. Széles, átfogó jogi tudásával, okos érvelésével bizalmat tudott ébreszteni mindazokban, akiknek az ügyét képviselte. Munkásságának emlékét sokezer ügyirat őrzi.

Buzás Ferenc (Kokolos) 1941-ben született Bánffyhunyon. Bevallottan sokat köszönhet nagyszüleinek, akik felküzdötték magukat a szegény sorsból, az utódokra hagyván szorgos munkájuk gyümölcsét.

Az elemi és középiskolai osztályokat szülővárosában végzi. Részt vesz abban a sikeres aláírásgyűjtési mozgalomban (1954), amelyben a helybeli magyar nemzetiségűek kéri a hatóságoktól a liceumban külön magyar osztály megindítását. Tanulmányait a bukaresti villamosági technikumban folytatja. Ennek elvégzése után hazatér, tanult szakmájában: rádió-televíziós műszaki karbantartói, utóbb villanszerelői beosztásban dolgozik. Mindkét fia főiskolát végzett, illetve végez.

Munkája mellett Buzás Ferenc figyelme a közélet felé fordul. Az 1992-es helyhatósági választások alkalmával az RMDSZ javaslata alapján a Megyei Tanács tagjává választják. Utóbb az RMDSZ Bánffyhunyon városi és a csatolt körzetek 1993. június 13-i tisztújító gyűlésén elnökké nyilvánítták. Megjegyzendő, hogy a várost 17 körzetre osztják, míg a csatolt körzetek központjaihoz (Kalotaszentkirály, Magyargyerőmonostor, Körösfő, Kapus) több falu tartozik. A városban kb. 1700, a csatolt körzetekben kb. 4500 RMDSZ-tagot tartanak nyilván.

Az elnöki teendők szerteágazóak, a sok torzsalkodás ellenére az eredmények is megmutatkoznak. A jellegzetes kalotaszegi tevékenységekörből kiemelendő az újból meghonosított, hagyományos Részeg-tetői népdal- és gyermekjáték-vetélkedő; folyamatosan működik a női kórus és a Kalotaszeg c. havi lap, mely 1995. januárban az 50. számmal jubilál. A hunyadi RMDSZ-székház is jelentős események színhelye volt: ünnepélyes keretek közt emlékeztek meg az 1848-as magyar szabadságharcról, és megtartották a kalotaszegi varrottas mintairó-rajzoló asszonyok második összejövetelét. Folyamatban van az RMDSZ városi művelődési központjának kialakítása. Ebben a székházban főleg az ifjúság számára óhajtanak nyelvtanfolyamokat szervezni, fafaragó és fazekasműhelyt berendezni, táncházat és különböző rendezvényeket tartani.

Folytatólag hadd utaljak családunk egyes tagjainak Kalotaszeg ismert és tiszteletben álló személyiségeivel való kapcsolatára. Ravasz László püspök *Emlékezéseim* című könyvében írja, hogy gyermekkorában egy időszakát a Buzás portán töltötte: „Karon ülő lehettem, mikor átköltöztünk az iskola térszomszédságába, a Buzás János házába. Régi, hunyadi módon épült családi telek lehetett: hosszában két szembeépített ház, közbül közös udvarral. [...] Kis kertünk, baromfiudvarunk és az orgonabokrok árnyékalja volt a mi birodalmunk. [...] A Buzás-féle lakás emlékeibe szövődik bele a karácsonyi élmény. [...] A szentestén [...] jártak a betlehemesek: pásztorok, angyalok. Mária, József. [...] Szűz Máriának ütközött a bajusza, de azért sírt szép rendesen és törkölypálinka szagot lehelt. Mégis az egész körülvette, átítatta a keresztyén néphit páratlan költészete.”¹⁴

Kós Károly személyes és családja jogi ügyeit a fentebb említett dr. Buzás Lajossal intéztette. Ez okból Hunyadon jártában gyakran beült az ügyvédi irodába, és jókedvűen mesélt. Az itt közölt levélrészlet irodalmi értéke nyilvánvaló: a hivatalos ügyek mellett Kós Károly említést tesz színdarabjának budapesti bemutatójáról is:

¹⁴ Ravasz László: *Emlékezéseim*. Bp. 1992. 21, 22, 23.

KOSKÁRÓLY
Sztána (Kolozs-vm.)

Kedves Lajos!

Amint látod, Rutkón is, mint az addig írtam, úgy
itt is, minden elcsúszott, ma is az ügyes
felhatalmasít, aláír.

Egyre inkább jelszó címre 60.-p.-t. szed,
hogy ami Rutkón felmérést, kért, az a cím, mely
megszámla munkát egy a Város sebes.

De lenne Rutkón utasom Gyula; a Rutkón főtiszt
László cínom, mert a bemutatás, - fene nagy dalképi
nt. Hosszú sírúadás Rutkón; - 20-át a Rutkón.
Sőt kékít dalképi Földművelés, de úrú Rutkón
vagy: hogy néki a Rutkón munkán. mert a cím
vissza - megváltás inél. Végül egyéni egyenlő a Rutkón,
vagy valami a Rutkón munkán.

Írnod egyenlő, mint rutkón a Rutkón munkán
vissza, de a Rutkón a Rutkón munkán, hogy Rutkón,
mert Rutkón a Rutkón munkán a Rutkón munkán.

Et Rutkón a Rutkón munkán

Rutkón munkán

Kris Rutkón

Rutkón 1942. VIII. 12

Kedves Lajos!

[...] Holnap különben utazom Bpestre: a darabom főpróbáit kell látnom, mert a bemutató – fenenagy ünnepi Szt. István-napi díszelőadás keretében – 20-án este lesz. Egy kicsit drukkolok természetesen, de inkább kíváncsi vagyok: hogy nézhet ki a darab színpadon. Mert én erősen véreztem a megszülésinél. Vajon egészséges gyermek lesz-é, vagy valami ostoba torzszülött. [...]

barátsággal Kós Károly

Sztána 942. VIII. 12.

Népművészet, művelődés

A családközösség kalotaszegi jelenlétét, munkásságát szeretném bizonyítani néhány kiragadott mozzanattal. Gyarmathy Zsigánét, Kalotaszeg nagyasszonyát parafrázálva, az alábbi rész alcíme akár az is lehetne, hogy „Tarka képek a Buzások életéből”.

Az ősi alapfoglalkozás, a földművelés-állattartás mellett a kézműves mesterségek, a háziipar – mely sokszor egy családon belül öröklődik – előlép eredményes második, sokszor fő kereseti forrásá.

A kalotaszegi fafaragásnak régi hagyományai vannak. Mint Sebestyén Kálmán kimutatja, már a XVII-XVIII. században „jó faragók” dolgoztak Damoson, Bánffyhunyadon, Körösfőn, Kiskapuson, Magyarbikaion. Az ország első, hároméves faragó szakiskolája, az ún. „gyermekjátékkészítő tanműhely” Gyarmathy Zsigmond védnökségével 1879-ben indult meg Bánffyhunyadon, ahova évenként 10 ösztöndíjas tanulót vettek fel.¹⁵ A szakiskola első, iratok által bizonyított tanulói között szerepel Buzás János is, akinek későbbi pályafutásáról sajnos nem találtam adatot.

Buzás Mártonné (Bopa) Zsófi bujkekészítő alakját Faragó József eleveníti fel. Az akkor 68 éves Zsófi néni évtizedeken át 48 leányi tanított ki a mesterségre. A szerző a Zsófi néni elmondása alapján ismerteti a bánffyhunyadi bujka készítését.¹⁶ Szintén ennek a híres bujkekészítőnek állít emléket Morvay Pál¹⁷ és Vasas Samu.¹⁸

A népi írásos hímzéskultúra egyik bánffyhunyadi továbbfolytatója, művelője Buzás Mártonné Borbély Anna, a kivarrandó mintákat a vászonra rajzoló ismert „íróasszony”, aki 1979-ben 58 éves volt. Tudományát, a varrottasok iránti szeretetét édesanyjától, Buzás Katától örökölte. Az íróasszony egyben Sinkó Kalló Katalin kalotaszegi hímzsminta-gyűjteményének adatközlője.¹⁹

Végh Olivérnek a kalotaszegi fazekasságról szóló könyve többek közt az ismert Nagy utcai fazekasról: Buzás Márton Parciról (1871–1926) tudósít. Főleg kályhacsempéket készített, valószínűleg apja is fazekas volt. Az ő munkájának vélhető több fennmaradt szép kályhacsempe.²⁰

¹⁵ Sebestyén Kálmán: *A kalotaszegi fafaragás története*. Korunk Évkönyv 1979. Romániai magyar népművészet. Kvár 1978. 227–235. és *A Kalotaszegi Háziipari Szövetkezet*. Élet és Tudomány Kalendárium 1990. 179–184.

¹⁶ Faragó József–Nagy Jenő–Vámszer Géza: *Kalotaszegi magyar népviselet* (1949 1950). Buk. 1977. 123–145. *A bánffyhunyadi bujka*.

¹⁷ Morvay Pál. *Aki varrógéppel „pingálta” a tulipánokat*. Igazság XL(1979. május 31.). 127. sz. 2.

¹⁸ Vasas Samu: *Az utolsó kalotaszegi bujkekészítő*. Művelődés XXXIII(1979). 9. sz. 35.

¹⁹ Kalló Katalin: *A kalotaszegi nagyírásos*. Buk. 1980.

²⁰ Végh Olivér. *A kalotaszegi fazekasság*. Buk. 1977. 23–24.

További Buzás családnevű adatközlőket találunk Péntek János²¹, Vasas Samu²², valamint Vasas Samu–Salamon Anikó kötetében.²³

Időben visszabarangolunk valahova messzire, ahol a népdalok, „dúdok” keletkezettek. A Buzás név bevonul a népköltészetbe is. Érdekes, hogy mindhárom példánk szövege ún. párosító. Bartók szerint „a párosító vagy »kidanoló« dalok szövegei olyan leányt és legényt neveznek meg, akiről a falu tudja vagy sejt, hogy szerelmi viszonyban vannak egymással”.²⁴ Az első két példánk dallama különböző, viszont a szöveg első versszaka azonos:

*Király Erzsók vetett ágya
Magosra van vetve,
Buzás Pisti kis kalapját
Rajta felejtette.*²⁵

Harmadik példánkat a közelmúlt híres kalotaszegi nótafája, a sárvásári Ambrus Sándorné Márton Kata (Morzsa) negyvennyolc éves korában. 1949-ben dúdolta. A gazdag szövegezésű mű, szabadabb előadású párosító ének első versszaka itt következik:

*Zúg az erdő, zúg a mező,
Vajon ki zúgatja?
Talán bizony Buzás Pisti
A lovát itatja.*²⁶

A tájjellegű művelődés múlt századi hagyományai közé tartozik az 1866-ban alakult bánffyhunyadi Kalotaszegi Kaszinó, alapszabálya szerint a „becsületos magaviseletű s művelt férfiak egyesülése”. A szórakozóhely jelentős közművelődési célt is szolgált, ugyanis itt tartották az EMKE-köri, valamint a különféle más gyűléseket és előadásokat. A kaszinó épületében könyvtár és olvasóterem is működött. Az 1899. esztendőben Buzás János foglalja el a könyvtárosi állást, aki a korabeli jelzések szerint a nap bármely órájában a kaszinói tagok rendelkezésére állt. Pár év múlva, 1904-ben az EMKE segítségével szerveződik és tevékenykedik a férfi daloskör, melynek pénzbeli vagyonát Buzás Ferenc kezeli.

„Kós Károly örökségének gondozását állandó feladatunknak tekintjük – nyilatkozta Vasas Samu, a *Varju nemzetség* színpadra alkalmazója és rendezője. A család drámát a bánffyhunyadi Kós Károly Művelődési Kör vitte színre, 1990. június 3-án volt a bemutató. A szereposztásból kitűnik, hogy négy Buzás nevű műkedvelő is játszik a darabban: Buzásné Fekete Mária, Buzás András, Buzás Pál és Buzás Zoltán.

A családközösség kalotaszegi jelenléte a hunyadi temetőben zárul. Megindultan olvastam az alábbi sírfeliratot:

*Itt alussza síri álmát,
Híven megfutva pályáját
Legidősebb Buzás János,
Szilágyi Rózsival páros.
Letétiék az élet terhét,
Elnyerték az Ur kegyelmét.*

²¹ Péntek János: *A kalotaszegi népi hímzés és szókincse*. Buk 1979.

²² Vasas Samu: *Népi gyógyászat*. Kalotaszegi gyűjtés. Buk 1985.

²³ Vasas Samu–Salamon Anikó: *Kalotaszegi ünnepek*. Bp. 1986.

²⁴ Bartók Béla: *A magyar népdal*. Bp. 1924. XIV.

²⁵ *Párosítók*. Sajtó alá rendezte Kerényi György. (A Magyar Népzene Tára, IV. szerkesztette Bartók Béla és Kodály Zoltán.) Bp. 1959. 167: 185. sz. Körösfő, Jagamas János gyűjtése 1949-ben és 1958. 227. sz. Körösfő, Bartók Béla gyűjtése 1908-ban.

²⁶ *Romániai magyar népdalok*. Közzéteszi Jagamas János és Faragó József. Buk 1974. 85. és 380:73. sz. Jagamas János gyűjtése 1949-ben.

És hajtsunk fejet az I. világháború bánffyhungyadi illetőségű elesettjei, hősi halottai, köztük Buzás András (1890–1920), Buzás András (1891–1915), Buzás András (1894–1917), Buzás István (1888–1914), Buzás Márton (1879–1916) és Buzás Márton (1893–1914) előtt.²⁷

Nos, a puttonyomat kiürítettem, de újra szükségesnek tartom hangsúlyozni a dolgozatom elején közöltek, miszerint Buzás családközösségünk Kalotaszeg népességének szerves része, hiszen az eredetileg más nevű anyáink, nagyanyáink, összes női ágon felmenő őseink rendre beleilleszkedtek családunkba, míg a Buzás leányok élete feleségként a többi kalotaszegi családba torkollott.

A fentebb elmondottak mellett kitekintőként szívesen olvasnánk mind a székelyföldi testvérközösségről, mind az országhatárunkon túli Buzásokról. Idevágó, figyelemkeltő jelzésként hivatkozom a csíktaplocai kántor, igazgató-tanító Buzás Jánosnak a székely ifjúság számára összeállított egyházi énekeskönyvére²⁸ és dr. Buzás László budapesti egyetemi tanár román nyelvre is lefordított munkájára.²⁹ Ily módon kialakíthatnánk egy tágabb értelemben vett Buzás családközösséget.

²⁷ A 83 bánffyhungyadi hősi halott névsorát l. *KMRN*, 114.

²⁸ Buzás János: *A székely ifjúság egyházi énekeskönyve*. Rom. kath. elemi iskolák és az ifjúsági egyesületek számára. Miercurea-Ciuc 1936.

²⁹ Buzás László: *A csoportmunka*. Bp. 1974.